

рактистик поняття «регіон». Охарактеризовані тенденції формування регіонального політичного пространства в контексті процесів глобалізації.

Ключевые слова: регіон, регіоналізація, глобалізація, регіональні підсистеми.

A REGION IN SYSTEM OF INTERNATIONAL RELATIONS

Zimoglyad V. Ya.

In the article theoretical approaches are considered in relation to understanding of the new stage in development of the global revivifying. Interpretation and essence of descriptions of concept are presented «region», the tendencies of forming of regional political space are described in the context of processes of globalization.

Key words: region, revivifying, globalization, regional subsystems.

УДК 321(477):316.4.063.6

О. М. Сахань, кандидат соціологічних наук, доцент

ДЕСТРУКТИВНИЙ ВПЛИВ ВЛАДИ НА ПЕРЕБІГ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Розглянуто проблему виникнення деструктивного вектора в політичному процесі України в умовах дестабілізації держави та суспільства. Проаналізовано причини, що впливають на формування деструктивних компонентів у сучасному політичному процесі, його перебіг, форми та наслідки. Запропоновано шляхи запобігання деструктивному впливу влади на перебіг політичного процесу в сучасній Україні.

Ключові слова: політичний процес, деструктивна політика, відповідальність влади.

Актуальність проблеми. Складна ситуація, в якій опинилася сучасна Україна, несе у собі різні варіанти майбутнього, серед яких — загроза територіальній цілісності, втрата незалежності та суверенітету держави, від чого залежить як безпека в Європі, так і світовий порядок у цілому.

Унаслідок низки подій, що розпочалися в листопаді 2013 р. після відходу колишнього політичного керівництва країни від законодавчо закріпленого курсу на євроінтеграцію, утворення Євромайдану та початку революції, вже наприкінці лютого 2014 р. у перебіг подій втрутилася Російська Феде-

рація, агресивна політика якої призвела до анексії Криму та Севастополя, дій сепаратистів, саботажників та провокаторів у південно-східних регіонах країни, що спричинило трагічні наслідки з людськими жертвами. Революційні перетворення почали домінувати над еволюційними, радикально змінюючи життя країни. Стали відбуватися зміни у системі політичних та моральних координат. Людям остогидлі несправедливість, неповага, разюча прірва між багатими і бідними, впливовими і безправними. Народ, утомлений довготривалою кризою, спричиненою злочинними діями конкретних груп можновладців, чекає на прості й очевидні рішення, швидкі і зрозумілі дії від влади та виявляє готовність до кардинальних змін існуючого стану речей.

Проте деморалізоване керівництво країни не вдається до рішучих дій задля протидії сьогоднішнім трагічним викликам і загрози існування нашої держави. Бездіяльність влади призводить до неповаги до неї, а також до бажання бути з тими, в кого є сила. Тому деякі люди, переважно представники маргінальних суспільних прошарків, стають соціальною базою політичного екстремізму. Вони вступають до загонів «ополченців», «самооборонівців» і подібних утворень, керованих, як уже відомо, російськими спецназівцями, та вдаються до нелегітимних форм протесту: захоплюють адміністративні будівлі, будують барикади, перекривають дороги, беруть людей у заручники, чинять збройний опір українським силовим структурам тощо. Отже, деструктивні тенденції в розвитку політичного процесу в Україні набирають обертів.

І це не випадково, оскільки після політичної рокіровки влади в Україні до новоствореного уряду, склад якого був узгоджений з Майданом, потрапили як «старі», переважно представники колишньої опозиції, так і невідомі широкому загалу особи — активісти Майдану, яким ще треба здобувати досвід управління державою. Становлення нових еліт, не пов'язаних із радянськими практиками, перебуває на початкових етапах свого розвитку, і це в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів існуванню незалежності Української держави, відсутності загальнонаціональної ідеї, яка б консолідувала націю у розв'язанні актуальних проблем.

Крім того, «найбільш корумпований, найбільш зрадницький, найбільш кон'юнктурний, найбільш кулуарний, найбільш безпринципний орган у країні» [1] залишився незмінним, як за складом, так і за сутністю. Майже нічого не змінилося в діяльності цього оплоту олігархів, одні з яких тижнями не виходять на роботу, інші — демонстративно не голосують або шантажують новостворену парламентську більшість при обговоренні різноманітних питань, знову громадяни країни спостерігають за лайками та брудними обвинуваченнями депутатів одне одного. Нинішні українські політики демон-

струють не тільки нечітке визначення ними меж політичних та інших проблем, які поширюються з кожним днем, оцінювання засобів їх розв'язання, а й суперечність у баченні шляхів їх подолання. Значна кількість політичних інститутів не відповідають тим основним функціям, які вони повинні виконувати в умовах боротьби за політичне оновлення суспільно-політичного організму.

Причина такого стану в країні багато в чому визначається деструктивністю влади, що призвела до порушення її структури зсередини, нестабільності існуючого конституційного ладу, поширення управлінської кризи, порушення конституційних прав і свобод людини, поглиблення соціальної нерівності в суспільстві, гостроти суспільного протистояння тощо та сприяла поширенню деструктивних, руйнівних за характером політичних процесів, фактично спрямованих на дезорганізацію та руйнування політичної системи суспільства.

Актуальність звернення до аналізу складного і суперечливого характеру перебігу сучасного політичного процесу Україні, що відбувається в нашій країні, переважно деструктивного за змістом та наслідками, зумовлена намаганням окреслити перспективи його подальшого розвитку, вказати на ті проблемні моменти, від розв'язання яких залежить політичне майбуття України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Осмислення особливостей різноманітних політичних процесів і динаміки політичного життя спирається на європейську та світову наукову думку, що складалася протягом тисячоліть, починаючи зі вчення античних та середньовічних мислителів (Платона, Арістотеля, Цицерона, Аврелія Августина, Фоми Аквінського та ін.) [2]. У формуванні концептуального базису сутності, структури та динаміки політичного процесу, форм його прояву, особливо таких, як конфлікт, помітну роль відіграють роботи зарубіжних учених Р. Акоффа, А. Бентлі, М. Вебера, Р. Дарендорфа, Е. Дюркгейма, Дж. Мангейма, Ч. Мерріама, Т. Парсонса, Р. Річа, П. Сорокіна, С. Хантінгтона [3]. У працях деякого з них (наприклад, Р. Дарендорфа і Т. Парсонса) [4] специфіка політичних процесів розглядається як результат функціонування політичної системи або динаміка боротьби і суперництва суб'єктів політики за статуси і ресурси влади. У роботах інших авторів (К. Боулдінга, Г. Зіммеля, Л. Козера) відбилися теоретичні підходи щодо вивчення політичних конфліктів як одного з невід'ємних атрибутів політичного процесу, обґрунтована їх сутність, визначена типологія, структура, місце і роль у суспільстві, що певною мірою слугує теоретико-методологічною підставою для визначення впливу конфліктогенних чинників на розвиток сучасного політичного процесу в Україні та його деструктивне спрямування.

Значний внесок у розробку методології дослідження політичного процесу здійснили російські вчені В. Ачкасов, О. Дегтярьов, М. Ільїн, В. Ільїн, І. Лиханова, В. Пугачов, О. Соловійов [5] та ін., які розглядали закономірності політичного процесу, побудову політичної системи, механізми реалізації її функцій, тенденції розвитку, проблеми політичних змін і стабільності тощо. В роботах Т. Булигіної, В. Вернадського, О. Галкіна, Н. Ейдельмана, В. Жукова, Б. Кагарлицького, Ю. Красіна, І. Кривогуза, О. Панарін, В. Розіна, Г. Семігіна, О. Смоліна, І. Стародубровської, В. Федотової та інших дослідників подано багатий фактологічний матеріал щодо російської політичної дійсності та її порівняння із західним досвідом, проаналізовано сучасні політичні процеси в Росії, специфіку російських реформ та революцій, особливості та динаміку їх перебігу, що дозволяє виявити як деякі загальносвітові закономірності, так і локальну специфіку російського політичного процесу, визначити його вплив на внутрішньополітичні процеси в Україні та зовнішньополітичні процеси у світі, порівняти з подібними видами політичного процесу в Україні.

Дослідженню нинішнього стану політичного розвитку українського суспільства та окремих аспектів суспільно-політичного процесу, його структури, стадій та напрямів, кризових та конфліктних ситуації присвятили свої праці вітчизняні вчені В. Андрущенко, В. Бабкін, В. Базів, В. Бебик, Т. Бевз, А. Білоус, Д. Видрін, І. Воронов, М. Головатий, Є. Головаха, В. Горбатенко, А. Дегтярьов, В. Євтух, В. Журавський, С. Кириченко, В. Кремень, І. Кресіна, І. Курас, В. Куценко, Б. Кухта, Ю. Левенець, В. Лісовий, А. Лузан, О. Мироненко, М. Михальченко, М. Мокляк, Ю. Москаленко, А. Пойченко, Ю. Римаренко, Ф. Рудич, С. Рябов, М. Томенко, Ю. Шемшученко, Л. Шкляр, В. Якушик та ін.

Але, незважаючи на високий рівень загального осмислення в західних наукових підходах і у вітчизняних теоретичних здобутках, у сучасній науковій літературі малодослідженою залишається проблема виникнення деструктивного вектора в політичних процесах, причин, що впливають на їх появу та перебіг, у тому числі, негативного впливу влади та пошук практичних підходів до управління процесами, що можуть призвести до руйнування державності і тим самим до незворотних деформацій як у політичному, так і в соціально-економічному і духовному житті суспільства, особливо в умовах нинішньої поліконфліктної ситуації в Україні, радикалізації політичних сил і окремих груп населення. Тому необхідність розширення наукових підходів до зазначеної проблематики є безперечною.

Метою статті є пошук шляхів запобігання деструктивного впливу політичної влади на перебіг політичного процесу в Україні. **Об'єктом** дослід-

дження постають деструктивні компоненти в політичному процесі сучасної України.

Виклад основного матеріалу. Зміст політичного процесу в найбільш загальному сенсі можна трактувати як різноманітні форми взаємодії суб'єктів політики, що впорядковано діють на основі права та інших соціальних норм, у рамках яких здійснюється політична влада, відтворюються та забезпечуються функціонування та розвиток політичної системи в певних часових і просторових межах. Як своєрідна технологія здійснення влади суб'єктом політики політичний процес являє собою політичну діяльність індивідів та їх груп, політичних структур суспільства, держави, її органів та установ, спрямовану на задоволення політичних потреб і реалізацію їхніх політичних інтересів, забезпечення відтворення політичних ресурсів і творення нової політики. Завдяки політичному процесу відбуваються глибинні зміни політичної системи, а остання переходить від одного стану до іншого, тобто політичний процес розкриває рух, динаміку, еволюцію політичного життя, відображення реалій того суспільства, в якому він відбувається. При цьому загальний вектор політичних процесів визначається не тільки рішеннями, які приймаються на рівні державної влади, а й сукупними політичними зусиллями всіх елементів політичної системи, які можуть призвести як до розвитку (прогресу), так і до занепаду (регресу) певної політичної системи суспільства. Непогодженість елементів політичного процесу: суб'єктів політичної діяльності (індивідів, соціальних груп, політичних партій, державних органів та ін.) і відносин між ними руйнує процес або приводить його до непередбачуваних результатів.

Деструктивний вектор у політичному процесі України складався роками. Правляча політична еліта в нашій державі постійно демонструвала корисливу жадобу влади, слави, багатства, а не шляхетне прагнення справедливості та розумного порядку, бажання вести діалог з опозицією (існування якої, до того ж, до сьогодні законодавчо не регламентоване) та разом удосконалювати державні органи влади і свою діяльність.

Процеси лібералізації економіки здійснювалися без чітко збалансованих програм і необхідних ресурсів, без ясного уявлення про спрямованість політичного розвитку країни. Через це відчутно скоротилася державна підтримка соціальної сфери, а перманентна криза в економіці, гострі соціальні проблеми (масове безробіття, заробітна плата і пенсії не виплачувалися місяцями та ін.) примусили сотні тисяч українських громадян щорічно виїжджати за кордон, часто нелегально, в пошуках будь-якої роботи, щоб вижити [6, с. 31–32]. Паралельно з погіршенням життя переважної більшості населення країни відбулася передача державної власності у приватні руки шляхом її приватизації, що супроводжувалося допущенням в економіку ті-

ньового капіталу при відсутності ефективного механізму контролю та захисту. Слабкість інститутів громадянського суспільства, незавершеність нормативної бази організації та функціонування державного апарату, відсутність дієвого суспільного контролю за діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоуправління, несформованість політичної культури суспільства, нерозвиненість партійної системи, відсутність реальної політичної конкуренції, традиції підкорення українських чиновників не закону, а інструкції і начальнику — все це фактори розвитку та поширення політичної корупції в Україні [7, с. 19], які створили сприятливі умови для підкупу службовців державного апарату і управління, практично безконтрольного управління державною власністю.

Поступово до кола потенційно вразливих до політичної корупції суб'єктів потрапили різні за природою і характером інститути — політичні партії, органи влади, які представляють її різні гілки, та органи місцевого самоврядування. У виконавчій гілці влади поширилася практика плати за призначення на посаду незалежно від ділових якостей претендента, а з огляду на його родинні зв'язки або особисту відданість (за принципом «неважливо хто ти, а важливо — чий ти»). Найбільш небезпечними проявами корупції в кадровій політиці на вищих щаблях виконавчої влади стало те, що керівники найвищого рівня створили цілу піраміду корумпованих відносин, яка пронизує всі рівні влади (наприклад, у такий спосіб було створено мафіозний клан сім'ї Януковича та його найближчого оточення).

Не соромлячись, політичні ділки зловживали владою для особистого блага та отримання вигод, конвертували колективні ресурси (блага) у приватні, порушували визначені законом норми, завдаючи величезної економічної, політичної та іншої шкоди суспільству і державі. Таке нелегітимне використання панівною політичною елітою державних ресурсів з метою зміцнення своєї влади та збагачення роками підточувало конституційний лад країни, легітимність державної влади, її авторитет, динаміку економічних процесів, деформувало ринкові відносини, призвело до зниження політичної довіри виборців до влади і політичних партій, дискредитацію конституційної та інших реформ в державі, підірвав ефективного державного управління. Залучення до цього процесу правоохоронних органів, тобто використання їх як засобу політичної боротьби (для неправомірного впливу на виборчий процес, використання для «розборок», «наїздів» на конкурентів та ін.), та судової гілки влади (заангажованих та керованих «зверху» суддів, як, наприклад, суддя Р. Кіреєв) повністю розв'язало руки владі.

Відсутність жорсткого соціально-правового контролю за діяльністю посадових осіб та їх відповідальністю в умовах демократизації суспільного життя і переходу до ринкових відносин [8, с. 149] призвела до стрімкого

поширення корупції в усіх галузях життєдіяльності. У 2013 р. (за даними організації Transparency International) Україна посіла 144-те місце за рівнем *корупції* із 177 країн світу [9]. Корумпований протекціонізм і злиття політичних та бізнес-інтересів, зловживання посадовими повноваженнями, таємні угоди і підкупи, корумпованість правоохоронних органів, міліції та суду, знекровлена армія, відсутність відповідальності політиків і державних службовців стала потужним фактором деструктивного впливу влади на розвиток політичного процесу в Україні, заповнюючи його нестабільністю, системною кризою всіх сфер громадського життя і сповзанням країни в провалля убогості та бідності.

Попри великий потенціал і ресурси Україна залишається однією з найбідніших країн у Європі, посідаючи останнє, 40-те місце за часткою витрат на продукти харчування, яка у витратах українських сімей становить близько 50,2%, що є максимальним показником серед країн Європи (за результатами дослідження РІА Рейтинг) [10]. За даними Державної служби статистики України, загальна кількість безробітних у січні 2013 р. склала 525,1 тис. осіб, з яких 292 тис. — жителі міст, а 233 тис. — жителі сільської місцевості, що складає 1,9% до загальної кількості працездатного населення проти 1,8% у грудні 2013 р. і проти 2% в січні того самого року. Зменшився й індекс споживчих настроїв в Україні на 7,8 пункту менше порівняно з груднем минулого року (за результатами проведеного дослідження компанії GfK Ukraine). Одночасно з цим знизилися інфляційні очікування українців — відповідний індекс дорівнює 180,2 на початку 2014 р., що на 1,5 пункту менше грудневого показника. При цьому різко посилюється песимізм українців щодо курсу гривні протягом найближчих місяців. Очікуючи скорочення української економіки у 2014 р. на 7%, Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР) передбачає, що у зв'язку з кризою у відносинах між Росією та Україною економіка України 2015 р. покаже нульову динаміку (за даними інформаційного агентства Interfax-Україна). А це означає, що навіть ті, хто працює, стануть біднішими, люди втрачають віру в майбутнє, суперечності між владою і народом загострюються.

Крім того, розкол українського суспільства за такими болісними для нашого народу напрямками, як: ставлення до історичного минулого, подій часів Другої світової та Великої Вітчизняної війни, деяких історичних постатей, перевороту 1991 р., зовнішньополітичного вибору, мовних та інших питань, ідеологічний хаос, відсутність консенсусної ідеології і занепаду інституційних форм високоорганізованих систем соціального регулювання, несформованість духовних ідеалів, що змогли б об'єднати українське суспільство в єдину політичну націю, спроможну відстоювати свою незалежність і безпеку, поширення цінностей, притаманних нашому народу — зміна гендерних

стереотипів, руйнування інституту родини, як наслідків різноманітних процесів, у тому числі глобалізаційного, безкарність злочинності та моральне уседозволеності, стрімко переповнили політичну сферу негативними явищами — антицінностями. «Криміналізація, популізм, політичний протекціонізм, політична спекуляція та зловживання примушувальною владою, маніпуляція свідомістю громадян, непрофесіоналізм, аморалізм у політиці, олігархізація політичної сфери» [11, с. 307–308] — з року в рік усе більше підривали легітимність політичної влади та гальмували розвиток громадянського суспільства в Україні.

Потужний поштовх до виникнення деструктивних складових у розвитку політичного процесу в Україні відбувся після обрання Януковича на посаду президента і приходу на всі важливі посади в державі «донецьких» та представників Партії регіонів — носіїв неорадянської культури. З появою на політичній арені нових акторів була відтворена логіка розвитку революції, коли на хвилі революційних розчарувань до влади приходить контрреволюція, яка нічого не забула, але нічому й не навчилася. Янукович та його команда думали, що всією Україною можна керувати як Донбасом, за російським варіантом. З того часу наша держава почала сповзати до авторитарного режиму євразійського типу. На переконання деяких політологів, Україна ще ніколи не мала такого слабкого режиму, який був при Януковичі. В країні стрімко стали набирати оберти негативні тенденції: зокрема, проведення нечесних виборів, маргіналізація неурядових організацій, політичне втручання в роботу судів, наступ на свободу преси, численні порушення прав людини, зневажливе ставлення до Конституції, законів держави. Упродовж багатьох років українська влада ігнорувала рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), а отже, й Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи неодноразово висловлювала занепокоєність тим, що в Україні відсутній реальний поділ державної влади на законодавчу, виконавчу та судову; механізм формування суддівського корпусу політизований, а судді абсолютно беззахисні в правовому відношенні; в країні існує проблема політв'язнів і на кінець 2013 р. Українська держава не виконала близько 1000 рішень ЄСПЛ [12, с. 4].

Отже, зміни, що стали відбуватися в Україні, аж ніяк не були пов'язані із забезпеченням стабільного політичного процесу. Вони суттєво порушили певні системні цінності, які поділяли домінуючі політичні сили різного спрямування та їх прихильники у суспільстві. Дискурсивну взаємодію зі структурами влади стосовно найважливіших проблем суспільного життя також було порушено. Пряме делегування місцевій громаді владних повноважень з конкретних питань, у тому числі коригування політичного курсу, регулярні консультації між владою і населенням, громадянський контроль за прийнят-

тям рішень та їх виконанням прийняли формальний характер і суттєво не змінили соціальну дистанцію між керівниками та керованими — одну з найважливіших переваг місцевого самоврядування. Політичний нормативний порядок, що встановлювався в державі, призвів до втрати довіри населення до всіх владних інституцій, політичних партій, діячів, громадських організацій та викликав протестні настрої в суспільстві, що призвело до об'єднання мирних громадян у боротьбі за свої права та проти дій влади.

Провально здійснюючи свої владно-розпорядчі функції, органи державної влади спрямовували Україну шляхом деструктивних реформ і змін. Своє облаштування на посаді керманіча держави Янукович розпочав з того, що Секретаріат Президента було перейменовано в Адміністрацію глави держави (Указ Президента України від 25 лютого 2010 р. № 265/2010 «Про першочергові заходи із забезпечення діяльності Президента України»). Однією з відмінностей між цими двома установами є те, що Секретаріат забезпечував здійснення Президентом України визначені Конституцією України повноваження на засадах відкритості, гласності та прозорості, а в новому положенні про Адміністрацію цих засад не передбачено. Дещо більші повноваження отримали перший заступник та заступник Глави Адміністрації Президента України [13].

Скоротивши чисельність працівників із 605 штатних одиниць до 424, що, безумовно, економило бюджетні кошти, Янукович почав ліквідовувати те, що було побудовано його попередником. Це і *робочі групи* (з питань будівництва доступного житла в Україні; підготовки пропозицій щодо розвитку місцевого самоврядування; розроблення концепції вдосконалення законодавства з питань приватизації; питань протидії контрабанді та порушенням митних правил та ін.), і *комісії* різного напрямку діяльності, наприклад, з розроблення проекту Концепції реформування системи органів Міністерства внутрішніх справ України; утвердження свободи слова та розвитку інформаційної галузі, створення Міжвідомчої комісії з питань підготовки України до вступу до НАТО, а також *ради* (в тому числі Рада з питань створення культурно-мистецького та музейного комплексу «Мистецький арсенал», Національна рада з питань взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, Рада громадськості, Координаційна рада з проблем ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу та наркоманії) і *центри* (Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції України), які були створені за ініціативи экс-президента Віктора Ющенка впродовж 2005–2009 рр. При цьому Янукович не пояснював причини свого рішення щодо скасування проектів свого попередника.

Натомість Янукович з першого дня перебування на посаді Президента України продемонстрував бажання виконати положення передвиборчої про-

грами «Україна для людей!», ініціювавши створення робочої групи зі швидкого та ефективного проведення судової реформи (Указ Президента України від 24 березня 2010 р. № 440 «Про Робочу групу з питань судової реформи»), та підписав за місяць до цього, 26 лютого 2010 р., укази про боротьбу з бідністю («Про невідкладні заходи з подолання бідності» № 274/2010, «Про утворення Комітету з економічних реформ» № 273 та «Про утворення Національного антикорупційного комітету» № 275). Новообраний керівник держави, обіцяючи українському народу проведення в країні структурних економічних реформ, спрямованих на побудову в Україні сильної економіки, створення нових робочих місць, забезпечення людям гідної роботи і гідного рівня життя, підняття рівня зарплат і пенсій, формування системи з викорінення корупції в Україні та докорінну перебудову усього державного механізму, провалив іспит на відповідальність за свої обіцянки та дії.

Янукович проголосив програму поліпшення умов для малого та середнього бізнесу (МСБ), яка містила хибну мету — «скорочення сфери застосування спрощеної системи оподаткування» замість її реформування. Дійсно, відбулися деякі спрощення певних аспектів підприємницької діяльності (зменшилася кількість ліцензій та дозволів, спростилися реєстрація та ліквідація підприємств, скоротилася кількість податків, було запроваджено Єдиний соціальний внесок — ЄСВ, який зменшив кількість платежів до бюджету для суб'єктів підприємництва з найманими працівниками), що значно підняло рейтинг України. Проте замість п'ятирічних канікул для малого бізнесу платникам єдиного податку треба було доплачувати майже 1000 гривень пенсійному фонду вже з липня 2010 р. (Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо призначення та індексації пенсії», № 231-VII, яким внесено зміни до законів «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам»). Мінімальний страховий внесок для зазначених осіб, урахувавши розмір мінімальної заробітної плати у 2010 р., становив у: липні-вересні — 294,82 грн; жовтні-листопаді — 301,12 грн; грудні — 306,10 грн. За даними Держстату, за 2010–2011 рр. чисельність малих підприємств та зайнятість у цьому секторі вперше за роки існування України скоротилася майже вдвічі, а кількість зайнятих скоротилася з 6,5 млн до 4,4 млн осіб, було втрачено 2 млн робочих місць [14].

Не було реалізовано обіцянку щодо збільшення грошової допомоги при народженні дитини з 1 січня 2011 р. Наприклад, на першу дитину передбачалася допомога 25 тис. грн, а реально надавалася допомога 17 578 грн

і т. д. Ситуація в медичній, освітній, спортивній та інших галузях життя лише погіршилась. Не виконана обіцянка щодо створення контрактної армії у 2011 р.

Після проведення Пенсійної реформи (8 липня 2011 р.) не відбулося жодних позитивних соціально-економічних змін, які б вирішували проблеми Пенсійного фонду (відновлення і розвиток національного виробничого комплексу, легалізація трудових відносин та доходів, розширення сфери зайнятості та рівня заробітних плат і, як результат, збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів та відрахувань на загальнодержавне соціальне страхування). Навпаки, пенсійний вік було підвищено, пенсії за вислугу років скасовано, введено більш жорсткий підхід до обчислення стажу роботи і заробітку, розмір максимальної пенсії для осіб, які втратили працездатність, зменшено тощо. Таким чином, прийняті зміни до чинного законодавства по суті зруйнували хоч і недосконалу, але діючу солідарну пенсійну систему країни. Подібні деструктивні проекти колишньої влади скорочували існуючі соціальні, освітні, медичні, управлінські стандарти, знижували і без того невисокі стандарти життя в нашій країні, руйнували слабкий середній клас, збільшували розрив між незначною заможною верхівкою та рештою громадян, які втілює нинішній політичний клас.

Також не були ліквідовані пільги для депутатів та високопосадовців, не скасовано систему виборів за закритими виборчими списками. Суспільство так і не дочекалося введення виборності суддів, навпаки — судова система стала жорстко залежною від влади. В лексиконі з'явився вислів: «кишенькові суди». Саме за часи президентства Януковича збільшилася кількість незаконних судових рішень. Необхідність дотримання прав людини ігнорувалася повністю; була обрана жорстка внутрішня політика, заснована на придушенні всіх опонентів влади. Для цього застосовували кримінальні переслідування з політичних мотивів, в Україні з'явилися політичні в'язні, а правоохоронці займалися державним рейдерством. Під час жахливих подій в нашій країні з осені 2013 р. в різних куточках України ці служачки демонстрували боягузтво, жорстокість, низький професіоналізм та масово зраджували свій народ, забувши про присягу.

Боротьба з корупцією стала сприйматися суспільством як анекдот, бо головні корупціонери країни не тільки очолили усі найважливіші владні інституції в державі, а й управляли величезними активами в Україні. «Сім'я» і оточення президента не збиралася проводити перелічені і не лише реформи, особливо ті, що пов'язані зі свободою підприємництва, зменшенням ролі держави, оскільки ці люди прийшли до влади для особистого збагачення, сприймаючи її як прибутковий бізнес.

Катастрофічний стан в економіці, фінансово-бюджетній сфері; фактична втрата нашими людьми більшості соціальних завоювань — гарантованої роботи, загальнодоступної (безоплатної) медицини, освіти, ефективної системи соціального захисту і забезпечення; незадоволення політикою регулювання доходів різних груп населення — призвели до різкої поляризації населення, зниження його життєвого рівня і зростання безробіття, різних виявів політичного екстремізму, низької ефективності національної політики, зростання міжнаціональних і міжрегіональних, етноконфесійних конфліктів, хвилі масової міграції, занепаду панівної ідеології і моралі, зростання злочинності тощо [15, с. 63].

Отже, українська влада, реалізуючи вузькокорпоративні інтереси, не враховуючи настрої у суспільстві, демонструючи небажання дослухатися до думки народу, ігноруючи висновки і пропозиції фахівців, науковців, навіть провідних установ Національної академії наук, утратила інстинкт самозбереження і сама підштовхнула суспільство до розуміння того, що таку владу треба «перезавантажувати», чим і визначила характер революції, що наближалася. Сталося так, що люди перестали думати про протести, а почали діяти, виступаючи проти деструктивної політики можновладців, виходячи на майдани учителів, підприємців, «чорнобильців», «афганців», «користувачів Інтернету», і нарешті — Євромайдан. В умовах політичної нестабільності, дестабілізації всієї сукупності суспільних відносин загострилася політично-соціальна криза, що супроводжувалося масовими заворушеннями, поширенням проявів вандалізму та екстремізму, хуліганськими діями та ін.

Ганебна політика спадкоємців консервативно-русофільського крила української комуністичної партії — кримінально-фінансового клану Донецького регіону, який силовим методом нав'язав усій Україні згубний шлях не стрімкого руху вперед, а стрімкого повернення в минуле, призвела до тривалої політичної кризи, яка з осені 2013 р. перейшла у революційне протистояння народу зі свавіллям режиму Януковича. Після прийняття 16 січня 2014 р. та підписаних наступного дня 17 січня Президентом пакету законів, окреслених журналістами та громадськістю «Законами про диктатуру», що обмежували основні свободи громадян, діяльність неурядових організацій, перешкоджали свободі зборів та слова, штовхали Україну назад до її авторитарного, радянського минулого, та низки подій у Києві розпочалася гаряча фаза протистояння. Влада в черговий раз продемонструвала свою нездатність приймати раціональні рішення, узгоджувати і примиряти різномірні інтереси, діяти відповідно до нових політичних реалій, що стало показником стану занепаду, розпаду політичної цілісності даного періоду політичного процесу в Україні. По всіх областях країни відбувалися масові

акції протесту, захоплення та/або блокування адміністративних споруд, обласних адміністрацій, звільнення з посад голів та заступників держадміністрацій різного рівня, стихійні мітинги протесту тощо.

Зрозуміло, що колишнє керівництво держави було не готове віддати владу мирно, бо воно само підготувало такий сценарій, коли з влади йдеш просто в тюрму. Тому наслідком невіршеної політичної кризи, що виникла в результаті структурних (міжнародний тиск з боку ЄС і США, розвал держави, всі гілки влади в якій опинилися під впливом президента та його найближчого оточення) і людських чинників (боротьба за владу, насильство), економічного занепаду, стала революція. Деструктивний вплив колишнього політичного керівництва держави на політичний процес в Україні призвів до занепаду та розпаду політичної цілісності.

Революція в Україні, яка ще не завершилася, внесла істотні корективи в уявлення про її місце серед інших держав, що зазнають інституційних змін у політичній та економічній царинах суспільного життя, продемонструвала цивілізаційний вибір її учасників. Більшість української нації виявила бажання жити в умовах моделі європейської парламентської демократії, що було підтверджено на президентських виборах 27 травня 2014 р. Новий уряд, який А. Яценюк свого часу охрестив «урядом камікадзе», своєю відповідальною діяльністю за виконання прийнятих на себе зобов'язань, обіцянок і програм, належну реалізацію владних повноважень, намагається, попри існуючу критику та нарікання на тих, хто сьогодні при владі, повернути довіру громадян до державних органів влади і посадових осіб та розгорнути політичний процес в Україні в бік стабільного розвитку, виходу із кризового становища та налагодження життя в країні.

Висновки. Об'єктивно деструктивних процесів уникнути неможливо, але можна вести боротьбу за відповідальну політику, підзвітність суб'єктів політичної влади суспільству, яке контролюватиме її діяльність та виконання обов'язків щодо відтворення волі народу і запобігання будь-яким деструктивним проявам та впливам на політичні та соціальні процеси.

Результативність загальнополітичного та окремополітичних процесів в Україні залежить від відповідальності його суб'єктів, особливостей конституційного та законодавчого розподілу між ними владних повноважень, впливовості органів виконавчої і законодавчої влади, судової влади як арбітра, партій, суспільно-політичних рухів і організацій, засобів масової інформації, бо відповідальна влада починається із відповідальних політиків, державних діячів та посадовців різного рангу, які повинні мати високі професійні та моральні якості, хорошу освіту, дійсних патріотів країни, захищених у її процвітання та добробуті народу. Владі необхідно повернути довіру народу.

Довгоочікуване народом України переформатування влади вже розпочалося. Населення очікує люстрації органів влади, суду, прокуратури, СБУ та інших важливих інститутів і установ, притягнення винних за злочини проти народу, порушення прав і свобод людини, моральний та економічний занепад, корупцію, зубожіння широких верств населення, судові злочини і терор проти мирних громадян тощо. Ця процедура є вкрай необхідною для оздоровлення Української держави. Безумовно, все повинно відбуватися в межах закону, на місце звільнених унаслідок люстрації посадовців треба обирати за конкурсом молодих фахівців. Без підняття економіки країни, притоку інвестицій та потужного експорту товарів, забезпечення населення роботою та гідними умовами життя, розвиненого громадянського суспільства важко очікувати на позитивний сценарій у стабілізації політичного процесу в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дроздов О. Парламент розстрілює Революцію. Верховна Рада творить нову владу старими методами і старими кадрами [Електронний ресурс] / О. Дроздов // iPress.ua: 23.02.2014. – Режим доступу: http://ipress.ua/articles/parlament_rozstrilyuie_revolyutsiyu_49511.html.
2. Платон. Государство. Законы. Политик / Платон : Предисл. Е. И. Темнова. – М. : Мысль, 1998. – 798 с.; Платон. Собрание починений : в 4 т. / Платон. – М. : Мысль, 1994. – Т. 4. – 657 с.; Аристотель. Собрание починений: в 4 т. / Аристотель. – М. : Мысль, 1983. – Т. 1–4. – 1244 с.; Аристотель. Політика / Аристотель : пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. – К. : Основи, 2000. – 239 с.; Цицерон Марк Тулій. Про державу. Про закони. Про природу богів / Марк Тулій Цицерон ; пер. з лат. В. Литвинова. – К. : Основи, 1998. – 476 с.; Аврелий Августин. О Граде Божиим / Августин Аврелий. – Минск : Харвест ; М. : АСТ, 2000. – 1296 с.; Аквінський Фома. Коментарі до Аристотелевої «Політики» / Фома Аквінський. – К. : Основи, 2000. – 796 с.; Себайн Джордж Г. Історія політичної думки : пер. з англ. / Джордж Г. Себайн, Томас Л. Торсон. – К. : Основи, 1997. – 838 с.
3. Акофф Р. О целеустремленных системах / Р. Акофф, Ф. Эмери. – М. : Сов. радио, 1974. – 272 с.; Бентли А. Процесс государственного управления. Изучение общественных давлений : пер. с англ. А. А. Иванова / А. Бентли. – М. : Перо, 2012. – 408 с.; Вебер М. Избранное. Образ общества / М. Вебер. – М. : Юрист, 1994. – 704 с.; Вебер М. Политические работы (1895–1919) / Макс Вебер ; пер. с нем. Б. М. Скуратова. – М. : Праксис, 2003. – 424 с.; Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение : пер. с фр., послесловие и примечание А. Б. Гофмана / Э. Дюркгейм. – М. : Канон, 1995. – 352 с.; Мангейм Дж. Б. Политология. Методы исследования : пер. с англ. / Дж. Б. Мангейм, Р. К. Рич. – М. : Весь мир, 1997. – 544 с.; Мерриам Ч. Новые аспекты политики / Ч. Мерриам ;

- пер. Т. Н. Самсоновой // Антология мировой политической мысли : в 5 т. Т. 2 : Зарубежная политическая мысль, XX в. / ред.-сост. Г. К. Ашин, Е. Г. Морозова. – М. : Мысль, 1997. – С. 175–184; Сорокин П. А. Человек. Общество. Цивилизация / П. А. Сорокин. – М. : Полит-издат, 1992. – 544 с.; Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX в. / С. Хантингтон ; пер. с англ. – М. : Рос. полит. энцикл. (РОССПЭН), 2003. – 368 с.
4. Дарендорф Р. Элементы теории социального конфликта / Р. Дарендорф ; пер. с нем. В. М. Степаненковой // Социс. – 1994. – № 5. – С. 142–147; Дарендорф Р. Современный социальный конфликт. Очерк политики свободы / Р. Дарендорф ; пер. с нем. Л. Ю. Панфиной. – М. : РОССПЭН, 2002. – 288 с.; Парсонс Т. О структуре социального действия : пер. с англ. / Т. Парсонс. – М. : Акад. проект, 2000. – 880 с.; Парсонс Т. О социальных системах / Т. Парсонс ; под общ. ред. В. Ф. Чесноковой и С. А. Белановского. – М. : Акад. проект, 2002. – 832 с.
  5. Ачкасов В. А. Трансформация традиций и политическая модернизация: феномен российского традиционализма / В. А. Ачкасов // Философия и социально-политические ценности консерватизма в общественном сознании России (от истоков к современности) : сб. ст. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2004. – Вып. 1. – С. 173–191; Ачкасов В. А. Россия как разрушающееся традиционное общество // Полис. – 2001. – № 3. – С. 83–92; Дегтярев А. Основы политической теории / А. Дегтярев. – М. : Высш. шк., 1998. – 239 с.; Ильин М. В. Ритмы и масштабы перемен. О понятиях «процесс», «изменение» и «развитие» в политологии / М. В. Ильин // Полис. – 1993. – № 2. – С. 57–68; Ильин В. В. Политология : учеб. для вузов / В. В. Ильин. – М. : Книжный дом «Университет», 1999. – 540 с.; Лиханова И. В. Дестабилизирующие факторы политического процесса и национальная безопасность: современный теоретический дискурс / И. В. Лиханова // Вестн. МГУ. Серия 12, Полит. науки. – 2004. – № 3. – С. 59–60; Пугачев В. П. Введение в политологию : учеб. для студ. вузов / В. П. Пугачев, А. И. Соловьев. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 479 с.; Соловьев А. И. Политология: Политическая теория, политические технологии : учеб. для студ. вузов / А. И. Соловьев. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 559 с.
  6. Пахарев А. Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні : навч. посіб. / А. Д. Пахарев. – К. : Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. – 182 с.
  7. Тодыка О. Ю. Факторы политической коррупции в сфере формирования представительных органов власти / О. Ю. Тодыка // Проблеми законності : республік. міжвід. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2006. – Вип. 78. – С. 12–19.
  8. Кальман О. Г. Місце і значення соціально-правового контролю в системі заходів протидії корупції в Україні / О. Г. Кальман // Відповідальність посадових осіб за корупційну діяльність : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. семінару. – Х. : НЮА ім. Ярослава Мудрого ; Харк. центр по вивч. організ. злочинності спільно з Амер. ун-том у Вашингтоні; Ін-т вивч. пробл. злочинності Акад. прав. наук України, 2003. – С. 148–151.

9. Україна опинилася на 144-му місці в світі за рівнем корупції [Електронний ресурс] // VOA Голос Америки. – 3 груд. 2013. – Режим доступу: <http://ukrainian.voanews.com/articleprintview/1802401.html>.
10. Україну назвали найбіднішою країною в Європі [Електронний ресурс] // Кореспондент. – 27 груд. 2013. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/business/economics/3280957-ukrainu-nazvaly-naibidnishou>.
11. Кузьменко Т. В. Місце і роль цінностей у легітимації політичної влади / Т. В. Кузьменко // Гілея : наук. вісн. – К. : ВІР УАН, 2010. – Вип. 33. – С. 302–309.
12. Мельник М. Українська влада не бажає вести конструктивну роботу з удосконалення Конституції / М. Мельник // Юрид. вісн. України. – 28 грудня 2013 – 3 січня 2014. – № 52 (965). – С. 4.
13. Про першочергові заходи із забезпечення діяльності Президента України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 25.02.2010 № 265/2010 // Верхов. Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/265/2010>.
14. Дубровський В. Чому не працює дерегуляція. Історія питання [Електронний ресурс] / В. Дубровський // Укр. правда. Екон. правда. – 2013. – 15 жовт. – Режим доступу: http://www.epravda.com.ua/publications/2013/10/15/398611/view_print/.
15. Лиханова И. В. Дестабилизирующие факторы политического процесса и национальная безопасность: современный теоретический дискурс / И. В. Лиханова // Вестн. МГУ. Сер. 12. Полит. науки, 2004. – № 3. – С. 59–67.

ДЕСТРУКТИВНОЕ ВЛИЯНИЕ ВЛАСТИ НА РАЗВИТИЕ СОВРЕМЕННОГО ПОЛИТИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА В УКРАИНЕ

Сахань Е. Н.

Рассмотрена проблема возникновения деструктивного вектора в политическом процессе Украины в условиях дестабилизации государства и общества. Проанализированы причины, влияющие на формирование деструктивных компонентов в современном политическом процессе, его протекание, формы и последствия. Предложены пути предотвращения деструктивного влияния власти на ход политического процесса в современной Украине.

Ключевые слова: *политический процесс, деструктивная политика, ответственность власти.*

THE DESTRUCTIVE INFLUENCE OF THE AUTHORITIES ON THE DEVELOPMENT OF THE MODERN POLITICAL PROCESS IN UKRAINE

Sahan O. M.

The problem of occurrence of destructive vector in the political process of Ukraine in conditions of destabilization of the state and society. An analysis of the reasons influencing

the formation of destructive components of modern political process, its development, the forms and consequences. Proposed ways of preventing the destructive influence of the authorities on the progress of the political process in modern Ukraine.

Key words: *political process, destructive policy, the responsibility of government.*

УДК 321.01

В. М. Тімашова, кандидат юридичних наук

ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ ЯК ФОРМОУТВОРЮЮЧІ КАНАЛИ СТАБІЛЬНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ

Наведено поняття політичного процесу, які є близькими авторці і поділяються нею. На прикладі транзитної України розглянуто трансформацію політичної сфери як сукупності політичних процесів, що відбуваються в кругообігу тріади основних складників політичної сфери: політичних відносин, політичних інститутів та політичної ідеології.

Ключові слова: *політичні процеси, політичні зміни, політичний розвиток, політичні відносини, політичні інститути, політична ідеологія, громадянське суспільство, трансформація.*

Актуальність проблеми. Політичні процеси суспільства завжди були об'єктом політичного та соціологічного аналізу. При цьому зміст і функціонування політичних процесів доволі важко окреслити сталими рамками, оскільки навіть їх очевидна динаміка своїм результатом може мати лише ілюзію бажаних змін. Динаміка політичного процесу також доволі тривалий час може бути зовсім непомітною, видаватися топтанням на місці або, навпаки, агресивним і впертим просуванням та впровадженням у суспільство певної ідеології і гасел. Отже, політична динаміка може одночасно поєднувати діаметрально протилежні політичні процеси. Таємні стежки і кружляння, стрибки і відкочування назад говорять насамперед про двоїстість політичних процесів, які відбивають їх суперечливість, викликану функціонуванням системи влади, усередині якої постійно протистоять сили, котрі її утримують або змінюють.

З'ясування поняття політичного процесу, а також його впливу на кругообіг тріади обов'язкових складових політичної сфери в процесі трансформаційних змін на прикладі транзитної України є **метою** статті.